

LEGAL INSIGHTS

ΤΟ ΑΚΑΤΑΣΧΕΤΟ ΤΩΝ ΕΦΑΠΑΞ ΠΑΡΟΧΩΝ ΤΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ

Χρήστος Παρασκευόπουλος-Κόλιας Μέχρι ποιο σημείο είναι δυνατόν να φτάσει το δικαίωμα του δανειστή να κατάσχει τραπεζικές καταθέσεις; Όριο αποτελεί το ύψος του μισθού-σύνταξης, αλλά και του εφάπαξ χορηγούμενου από τα ασφαλιστικά ταμεία βοήθηματος, υπό συγκεκριμένους όμως όρους και εξαιρέσεις.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Η κατακόρυφη αύξηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών τα τελευταία χρόνια, συνεπάγεται ευθέως την αντίστοιχη αύξηση πράξεων αναγκαστικής εκτέλεσης, ως το απώτερο στάδιο δικαστικής ικανοποίησης των οφειλών αυτών. Όμως το προστατευτικό πλαίσιο της ακίνητης περιουσίας του οφειλέτη, κυρίως δε οι πρωτόγνωρες συνθήκες που επικρατούν στην αγορά ακινήτων, στρέφουν όλο και περισσότερους δανειστές στην προσπάθεια ικανοποίησής τους μέσω αναγκαστικής εκτέλεσης επί χρηματικών απαιτήσεων, ιδίως δε αυτών που βρίσκονται στα «χέρια» τρίτων. Πρόκειται για την κοινώς γνωστή «κατάσχεση εις χείρας τρίτου», δηλαδή την κατάσχεση χρηματικών απαιτήσεων του οφειλέτη κατά άλλων προσώπων, πριν περιέλθουν στην περιουσιακή σφαίρα του ιδίου, αλλά ενώ βρίσκονται ακόμη στην περιουσία του τρίτου προσώπου, μια διαδικασία σχετικά ταχεία με άμεσο οικονομικό αποτέλεσμα. Η συνηθέστερη στην πράξη προσπάθεια για τέτοιου είδους ικανοποίηση στοχεύει τους λογαριασμούς καταθέσεων του οφειλέτη, δεδομένου ότι οι χρηματοοικονομικές συνθήκες της εποχής μας, αλλά και νομικές ρυθμίσεις, επιβάλλουν τη διαμεσολάβηση των πιστωτικών ιδρυμάτων σχεδόν σε κάθε συναλλαγή, άρα και τη διατήρηση καταθετικού λογαριασμού. Προκύπτει συνεπώς επιτακτικά το ερώτημα, μέχρι ποιο σημείο είναι δυνατόν να φτάσει το δικαίωμα του δανειστή να κατάσχει τραπεζικές καταθέσεις.

Το όριο θέτει η ρητή διάταξη του άρθρου 982 § 2 περ. δ' του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, σύμφωνα με την οποία: *«εξαιρούνται από την κατάσχεση απαιτήσεις μισθών, συντάξεων ή ασφαλιστικών παροχών, εκτός αν πρόκειται να ικανοποιηθεί απαίτηση για διατροφή που στηρίζεται στο νόμο ή σε διάταξη τελευταίας βούλησης ή για συνεισφορά στις ανάγκες της οικογένειας, οπότε επιτρέπεται να γίνει κατάσχεση έως το μισό, αφού ληφθούν υπόψη τα ποσά που εισπράττει ο υπόχρεος, το μέγεθος των υποχρεώσεων που του δημιουργεί ο γάμος του για αντιμετώπιση οικογενειακών αναγκών και ο αριθμός των δικαιούχων»*. Τέθηκε βέβαια το ζήτημα αν ο μισθός ή σύνταξη με την κατάθεσή τους και την εισαγωγή στο σχετικό λογαριασμό, αποβάλλουν το χαρακτήρα τους ως ακατάσχετα και μετατρέπονται σε μια κοινή χρηματική

απαίτηση από σύμβαση κατάθεσης. Την απάντηση έδωσε ο νομοθέτης, ο οποίος με το άρθρο 3 του ν. 3714/2008 προσέθεσε τρίτη παράγραφο στο άρθρο 982 κατά την οποία «η εξαίρεση της περίπτωσης δ' της παραγράφου 2 ισχύει και όταν η καταβολή του ποσού γίνεται με κατάθεση σε τραπεζικό λογαριασμό του οφειλέτη σε πιστωτικό ίδρυμα. Η εξαίρεση ισχύει μόνο στην έκταση που ο λογαριασμός παρουσιάζει υπόλοιπο που δεν υπερβαίνει, κατά το χρονικό διάστημα από την επιβολή της κατάσχεσης έως την επόμενη ημέρα της καταβολής, το ποσό της εξαιρούμενης από την κατάσχεση απαίτησης». Παρατηρείται λοιπόν, ότι με το άρθρο 3 του ν. 3714/2008 σημειώθηκε επέκταση του ακατασχέτου των μισθών και των συντάξεων που κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό, υπό την αυστηρή βεβαίως προϋπόθεση ότι το ποσό που κατατίθεται δεν υπερβαίνει τον ένα μισθό (αναλόγως και για τη σύνταξη ή το αντίστοιχο χρηματικό βοήθημα) και η ανάληψή του γίνεται το αργότερο την επόμενη ημέρα της καταβολής. Σε κάθε περίπτωση το άρθρο 20 του ν. 4161/2013 απαγορεύει την κατάσχεση απαιτήσεων από καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα μέχρι του ποσού των 1.500 ευρώ, και των 2.000 ευρώ σε περίπτωση κοινού λογαριασμού, με την προϋπόθεση ότι ο καταθέτης θα δηλώσει στο πιστωτικό ίδρυμα τον λογαριασμό για τον οποίο ισχύει το ακατάσχετο.

Μέχρι το σημείο αυτό το ζήτημα της κατάσχεσης μισθού, σύνταξης ή ασφαλιστικής παροχής φαίνεται, παρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά συγκεκριμένων περιπτώσεων (εργασία με άκυρη ή ακυρώσιμη σύμβαση εργασίας, εργασία χωρίς σύμβαση, αμοιβές ελευθέρων επαγγελματιών), να λαμβάνει μια ξεκάθαρη απάντηση. Δυσχερές όμως, παρίσταται εκ πρώτης όψεως το ζήτημα της κατάσχεσης των εφάπαξ παροχών των ασφαλιστικών ταμείων είτε εις χείρας του ασφαλιστικού οργανισμού, πριν, δηλαδή, καταβληθεί στον δικαιούχο, είτε εις χείρας του πιστωτικού ιδρύματος, από τη στιγμή που θα κατατεθεί σε τραπεζικό λογαριασμό. Έχει λόγους ο συνταξιούχος να ανησυχεί ότι η ανταποδοτική εφάπαξ παροχή από τον ασφαλιστικό του οργανισμό, επί της οποίας οι περισσότεροι βασίζονται τον προγραμματισμό σημαντικού μέρους της ζωής τους, μπορεί να βρίσκεται σε κίνδυνο από πράξεις αναγκαστικής εκτέλεσης των πάσης φύσεως δανειστών του;

Η απάντηση δίνεται με απόλυτο τρόπο από το άρθρο «μόνο» του ν.δ. 91/1969. Σύμφωνα λοιπόν με την § 1 του άρθρου αυτού «Αι εις χρήμα και εις είδος παροχαί προς τους ησφαλισμένους και συνταξιούχους των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης δεν εκχωρούνται ουδέ κατάσχονται». Από το γράμμα της παραπάνω διατάξεως προκύπτει ότι αυτή καλύπτει τις παροχές Οργανισμών που λειτουργούν ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ι.Κ.Α., Ο.Γ.Α., Ο.Α.Ε.Ε.), ενώ υποστηρίζεται ότι πρέπει να υπαχθούν στο πεδίο εφαρμογής της και τα Μετοχικά Ταμεία ή Ταμεία Πρόνοιας. Αντίστοιχη ρύθμιση, συνήθως αυτολεξεί επανάληψη, καθώς ενσωματώνουν το ν.δ. 91/1969, περιέχουν και τα καταστατικά των σχετικών ταμείων, όπως ενδεικτικά το β.δ. 3/13.7.1936 περί του Ταμείου Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων στο άρθρο 16, αλλά και του Ταμείου Πρόνοιας Ιδιωτικού Τομέα. Συνεπώς, σε ένα πρώτο στάδιο, οι κάθε είδους εφάπαξ παροχές δεν μπορούν να κατασχεθούν ούτε εις χείρας των ασφαλιστικών ταμείων, ούτε εις χείρας των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ενδεικτικά, με την γνωμοδότηση υπ' αριθμ. 456/2008 το ΝΣΚ έκρινε ότι το εφάπαξ βοήθημα του Ειδικού Λογαριασμού Αλληλοβοήθειας Ναυτικού του Μετοχικού Ταμείου Ναυτικού δεν επιτρέπεται να καταβληθεί, λόγω του

ακατάσχετου χαρακτήρα του, σε πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο είχε εκχωρήσει το εφάπαξ ο δικαιούχος προς εξασφάλιση δανειακής οφειλής του. Όμοια έκρινε και το Πολυμελές Πρωτοδικείο Αθηνών στην υπ' αριθμ. 10400/1973 απόφασή του, καθώς και το Εφετείο Αθηνών στην υπ' αριθμ. 4123/1974 απόφαση με την οποία έκρινε ακατάσχετο το εφάπαξ βοήθημα του Ταμείου Προνοίας Εργοληπτών Δημοσίων Έργων. Δικαιολογητική βάση (ratio) της νομοθετικής παρέμβασης είναι η ανάγκη προστασίας των μέσων βιοπορισμού κάθε ανθρώπου, ερειδόμενη στο άρθρο 5 του Συντάγματος, ως περιορισμός των άρθρων 17 και 20 αυτού, καθώς και στις σταθμίσεις στις οποίες προβαίνει όλο το σύστημα του ιδιωτικού δικαίου. Μέσο βιοπορισμού αποτελεί και το εφάπαξ, διότι αποτελεί ανταπόδοση μισθολογικών κρατήσεων, σε μία περίοδο ιδιαίτερα κρίσιμη για το δικαιούχο, όταν δηλαδή συνταξιοδοτείται, τα εισοδήματά του μειώνονται, ενώ η ηλικία του δημιουργεί απρόβλεπτα έξοδα. Παράλληλα, απαιτείται μια ομαλή μετάβαση από το μισθό, στην σημαντικά χαμηλότερου ύψους σύνταξη. Αυτό άλλωστε στάθμισε ο ίδιος ο νομοθέτης κατά τη θέσπιση των εφάπαξ βοηθημάτων, το χαρακτήρα αυτών ως επιβοηθητικού εισοδήματος, τότε που ο ασφαλισμένος το έχει ανάγκη. Δικαιολογημένη ή μη, επιτυχημένη ή μη, δεν παύει να αποτελεί μείζονα νομοθετική επιλογή.

Ζήτημα τίθεται περαιτέρω, αν και το εφάπαξ εισερχόμενο σε λογαριασμό τραπεζικής κατάθεσης αποβάλλει τον ακατάσχετο εκ του ως άνω ν.δ. χαρακτήρα του και μετατρέπεται σε κοινή, ελεύθερη προς κατάσχεση χρηματική απαίτηση. Η τροποποίηση του άρθρου 982 Κ.Πολ.Δ. με το άρθρο 3 του ν. 3714/2008, η οποία έδωσε τη νομοθετική λύση στο όμοιο ζήτημα σχετικά με τους μισθούς και τις συντάξεις, θα πρέπει οπωσδήποτε να ληφθεί υπόψη. Ως νεότερη ρύθμιση, μπορεί να γίνει δεκτό, ότι τροποποιεί τη γενική απαγόρευση του ν.δ. 91/1969 και εισάγει έναν περιορισμό αυτής. Άρα το ποσό που κατατίθεται δεν πρέπει να υπερβαίνει το ύψος του εφάπαξ βοηθήματος και η ανάληψή του να γίνεται το αργότερο την επόμενη ημέρα της καταβολής. Βεβαίως, ισχυρός είναι και ο αντίλογος, πως μπορεί μεν η δικαιολογητική βάση των προστατευτικών ρυθμίσεων (ratio) να είναι κοινή τόσο για τους μισθούς και τις συντάξεις, όσο και για το εφάπαξ (προστασία μέσων βιοπορισμού του οφειλέτη), όμως η πρακτική αντιμετώπιση δεν είναι δυνατόν από τα πράγματα να ομοιάζει. Το εφάπαξ αποτελεί ένα μεγάλο ύψους χρηματικό ποσό, το οποίο δεν είναι δυνατόν να αποσυρθεί από την τραπεζική κατάθεση σε μία ημέρα, ούτε να αποθηκευθεί με τη μορφή χαρτονομισμάτων σε κάποιο χώρο, ο δε νομοθετικός σκοπός της καθιέρωσής του, όπως προεκτέθηκε, είναι η εισοδηματική ενίσχυση του συνταξιούχου καθόλη τη διάρκεια του βίου του, που δεν μπορεί πλέον να βιοπορίζεται από την εργασία του. Είναι νομική και λογική παραφωνία, η απαίτηση να αναλάβει ο δικαιούχος το συνολικό ποσό του εφάπαξ εντός μίας ημέρας.

Επίσης, οι ίδιες λύσεις θα δοθούν και επί συμψηφισμού απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά του δικαιούχου με το εφάπαξ, δεδομένης της απαγόρευσης συμψηφισμού ακατάσχετων απαιτήσεων που εισάγει το άρθρο 451 ΑΚ. Συνήθης πρακτική των τραπεζών είναι ο συμψηφισμός οφειλών με τα υπόλοιπα του λογαριασμού καταθέσεων του οφειλέτη. Ο συμψηφισμός, συνεπεία των ανωτέρω, με το ποσό του εφάπαξ είναι νομικά ανεπίτρεπτος, τέτοια δε ενέργεια του πιστωτικού ιδρύματος, θεμελιώνει τόσο αστική αξίωση για επιστροφή του ποσού, όσο και τυχόν ποινική ευθύνη των υπευθύνων.

Σημαντική εξαίρεση στα προεκτεθέντα αποτελούν τα χρέη προς το δημόσιο. Στην περίπτωση αυτή σύμφωνα με το άρθρο 31 περ. ζ του Κ.Ε.Δ.Ε. επιτρέπεται η κατάσχεση επί του 1/2 των βοηθημάτων που καταβάλλονται εφάπαξ από οποιοδήποτε ασφαλιστικό φορέα με την έξοδο από την υπηρεσία ή από το επάγγελμα των δικαιούχων για τα χρέη τους προς το δημόσιο. Γίνεται δεκτό ότι ο Κ.Ε.Δ.Ε. ως μεταγενέστερη ρύθμιση, υπερισχύει και διασπά την προστασία του ν.δ. 91/1969 υπέρ του δημοσίου.

Ακόμη μία εξαίρεση εισάγει το άρθρο 62 ν. 2214/1994 περί της «ρύθμισης θεμάτων χορήγησης στεγαστικών δανείων από τα Ταμεία Παρακαταθηκών και Δανείων». Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή, για την εξυπηρέτηση και ασφάλεια των χορηγουμένων από το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων τοκοχρεωλυτικών δανείων για την απόκτηση πρώτης κατοικίας, προς τους δημοσίους υπαλλήλους, τους συνταξιούχους και τους λοιπούς δικαιούμενους, κατά την κείμενη νομοθεσία, κάθε δανειζόμενος υποχρεούται να εκχωρεί υπέρ του δανειστού (...) τα 3/4 από το εφάπαξ βοήθημα που χορηγείται σε αυτόν από οποιονδήποτε ασφαλιστικό φορέα. Η παρακράτηση από το εφάπαξ και την αποζημίωση γίνεται μόνο αν τα 6/10 της συντάξεως και των μερισμάτων δεν καλύπτουν την τοκοχρεωλυτική δόση. Δεν παρακρατείται επίσης το εφάπαξ και στις περιπτώσεις της πρόωρης συνταξιοδότησεως όταν η έναρξη καταβολής της συντάξεως ορίζεται σε μελλοντικό χρόνο, αν ο δανειζόμενος καταβάλει όλες τις μέχρι την έναρξη καταβολής της συντάξεως τοκοχρεωλυτικές δόσεις και εφόσον τα 6/10 της κανονισθείσας συντάξεως και των μερισμάτων καλύπτουν την τοκοχρεωλυτική δόση. Η διάταξη αυτή ρητά καταργεί οποιαδήποτε, άλλη αντίθετη γενική ή ειδική διάταξη, δημιουργώντας ακόμη ένα ρήγμα στο ακατάσχετο του εφάπαξ βοηθήματος.

Συνοψίζοντας, ο δικαιούχος του «εφάπαξ» δεν πρέπει να ανησυχεί σε πρώτη φάση. Με ρητή νομοθετική πρόβλεψη δεν μπορεί να κατασχεθεί ούτε να συμψηφισθεί με ανταπαιτήσεις δανειστών, αρκεί να αναληφθεί την επόμενη της κατάθεσης ημέρα, με την εξαίρεση βεβαίως των οφειλών προς το Δημόσιο, το οποίο μπορεί να κατάσχει το 1/2 αυτού και προς το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, το οποίο δύναται να παρακρατήσει τα 3/4 του εφάπαξ βοηθήματος, εφόσον δεν καλύπτεται η τοκοχρεωλυτική δόση από τα 6/10 της σύνταξης. Όμως επ' ουδενί λόγω μπορεί να εφησυχάσει, καθώς τα προβλήματα υπερχρέωσης και αδυναμίας πληρωμών (γενικής ή μερικής, προσωρινής ή μόνιμης) χρήζουν δραστηκής νομικής αντιμετώπισης, ώστε να επιτευχθεί η πραγματική και μόνιμη οικονομική ελάφρυνση και κυρίως η ανακούφιση του οφειλέτη, ώστε να συνεχίσει ομαλά την οικονομική και κοινωνική του ζωή, ξεπερνώντας τις διαταραχές που συνήθως επιφέρει η υπερχρέωση.

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε μαζί μας:

ΓΙΑΝΝΑΤΣΗΣ ΚΑΙ ΨΑΡΑΚΗΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

WWW.YIANNATSI.GR

38, ΚΑΡΝΕΑΔΟΥ, ΚΟΛΩΝΑΚΙ

106 76, ΑΘΗΝΑ

ΕΛΛΑΔΑ

T: (+30) 210 7231076

F: (+30) 210 7231075